

1.

POVIJESNI OSVRT NA RAZVOJ OBITELJSKE TERAPIJE

Povijest psihoterapijskog tretmana u psihijatriji započinje s prvim godinama dvadesetog stoljeća radom S. Freuda (1856-1939), koji je psihičke traume u ranom razdoblju života smatrao uzrocima različitih psihičkih poremećaja te ih osvještavanjem i razradom pokušavao razriješiti, a time otkloniti uzroke i simptome. Iako se Freud nije bavio obiteljskom terapijom, njegovo poimanje uzroka psihičkih poremećaja povezuje rani psihoseksualni razvoj djeteta s majkom i ocem, dakle osobama iz najbližeg obiteljskog kruga.

Cijela prva polovina dvadesetog stoljeća u psihijatriji pripada individualnoj terapiji jer je izgledalo logično da se terapija osobe sa psihičkim smetnjama usmjeri prvenstveno na tu osobu. Čak i grupne terapije imale su za cilj rješavanje individualnih problema. Ipak bilo je sve očitiije da pojedine simptome osoba razvija u određenoj sredini, osobito u obitelji, koja ima najviše utjecaja, pogotovo na dijete. Rješavanje simptoma trebalo je usmjeriti ne samo na osobu nego i na obitelj kao cjelinu. Pedesetih godina dvadesetog stoljeća počelo se sumnjati na osobito velik utjecaj obitelji na psihotične, shizofrene pacijente. Smatralo se da je majka koja djetetu upućuje dvosmislene poruke (double bind) shizofrenogena te da je ona uzrok nastanka shizofrenije, zbog čega se pokušalo psihoterapijski djelovati na obitelj da bi se liječio bolesni (psihotični) član. Dakle, obiteljska terapija u svojim počecima bila je usmjerena isključivo na obitelji sa shizofrenim članom. Moramo napomenuti da u to vrijeme nije bilo ni pravih psihofarmaka (antipsihotika), jer je prvi sintetiziran 1952. godine.

Iako je, parcijalno ili segmentarno, terapija obitelji bila i prije poznata i priznata, tek nakon II. svjetskog rata obiteljska terapija počinje se razvijati kao poseban oblik psihoterapijskog tretmana svih članova obitelji zbog simptoma koje je razvio jedan član obitelji. Obiteljska terapija začeta je u SAD-u, iako mnogi istaknuti obiteljski terapeuti potječu iz drugih zemalja, osobito Europe i Latinske Amerike.

Među prvima koji su naglasili važnost obiteljske terapije kao posebnog oblika psihoterapije bili su Christian Midelfort, knjigom "Obiteljska terapija" (1957) i Nathan Ackerman. Ackerman u svojoj ranoj fazi objavljuje knjigu "Jedinstvo obitelji i obiteljska dijagnoza: Pristup predškolskom djetetu" (1938), zatim i brojne druge, od kojih treba izdvojiti "Psihodinamiku obiteljskog života" (1958). Nathan Ackerman došao je u SAD iz Rusije kao četverogodišnji dječak. U početku svog rada bio psihoanalitičar, nakon čega je postao svjestan velike važnosti obiteljske sredine za razvoj psihičkog poremećaja te je zaključio da je tretman obitelji bitan za liječenje člana obitelji koji je razvio simptome u takvoj sredini. Ackerman, kao jedan od pionira obiteljske terapije, 1966.g. izdaje značajno djelo "Tretman poremećene obitelji" u kojem opisuje tretman obitelji kao organske nedjeljive cjeline. Zajedno s Donom Jacksonom osniva prvi časopis za ovo područje pod nazivom Family Process (1938), koji izlazi do danas. Godine 1957. osniva Kliniku za mentalno zdravlje obitelji u New Yorku i započinje predavati na Sveučilištu Columbia.

Jedan od prvih priznatih obiteljskih terapeuta bio je Theodore Lidz, koji je počeo proučavati obitelji psihotičnih bolesnika početkom 1940-ih u John Hopkins sveučilišnoj bolnici u Baltimoru. U svojim poznatim knjigama "Shizofrenija i obitelj" i "Porijeklo i tretman shizofrenog poremećaja", on objašnjava da ponašanje roditelja može uzrokovati psihički poremećaj u djece. Također uvodi pojam rascjepa za dijeljenje obitelji u dvije neprijateljske grupacije i pojam iskrivljenost kada je u obitelji jedan partner dominantan. Ovaj dominantni partner svojim ponašanjem može uzrokovati psihički poremećaj u drugog, slabijeg partnera.

Gregory Bateson je rođen 1904. u Engleskoj, a umire 1980. u SAD-u. Sin je poznatog genetičara Williama Batesona. Gregory Bateson također proučava utjecaj obiteljskih odnosa na razvoj shizofrenije te uvodi pojam double bind veze. On smatra da majka dvosmislenim porukama djetetu stvara u njemu neodlučnost i kaos, koji u nekih osoba mogu izazvati pojavu psihotičnih simptoma. Drži da je potrebno liječiti obitelj kao izvor psihičkih poremećaja. Godine 1953. udružuje se s Jayem Haleyem, Paulom Watzlawickom i Donaldom Jacksonom u Palo Altou, a ova grupa imala je velik utjecaj na mnoge obiteljske terapeute. Godine 1962. grupa se raspada. Šezdesetih godina Gregory Bateson formira novu grupaciju

koju čine Donald Jackson, John Weakland i Jay Haley, koja je jedna od značajnih pionira obiteljske terapije. I oni uzroke shizofrene psihoze vide u poremećenim obiteljskim odnosima. Jay Haley, kojeg mnogi smatraju ocem obiteljske terapije, ističe važnost obiteljske hijerarhije. Disfunkcionalnost obiteljske terapije uzrokuje konfuziju obitelji, a time i patologiju. Po njemu, terapeut preuzima odgovornost za terapiju, a ne samo članovi obitelji. Ako želi popraviti disfunkcionalnost obiteljskih odnosa, obitelj treba promijeniti odnose među članovima.

Godine 1952. Lyman Wyne započinje studiju obitelji shizofrenih bolesnika te uvodi pojmove pseudo-uzajamnosti i pseudo-neprijateljstva. Pseudouzajamnost nastaje kada osoba osjeća potrebu da bude s nekim zbog bojazni od anksioznosti zbog separacije u ranoj dobi. Ova patološka uzajamnost ne dopušta razvoj individue, nego je koči i vodi u patologiju, a prava uzajamnost omogućava individualni razvoj i napredak. Pseudoneprijateljstvom naziva emocionalni odnos koji je zamjena za istinski bliski odnos kojeg u ovom slučaju nema. Wyne i suradnici zaključuju da obitelji potencijalnog shizofrenog bolesnika imaju, unutar obitelji, krute uloge koje su zamjena za istinski topao odnos kojeg u ovim obiteljima nema. Ta grupa u psihijatriju uvodi pojam "gumene ograde" i opisuje kako promjenom psihološke granice obitelji svaki član može zadržati individualnost, a da se ne promijeni kohezija obitelji. Granice se mogu mijenjati vanjskim i unutrašnjim utjecajima. U ranoj dobi djeca nemaju vanjsko iskustvo, a obitelj se često pokušava održati kao neovisni sustav. U patogenim obiteljima djeci nije dopušten utjecaj izvana, a gumena ograda sprečava bilo kakve utjecaje izvana i time ih zatvara u patologiju obitelji.

Donald Jackson u Palo Altu 1959. g. osniva Institut za mentalno istraživanje u kojem je započeo i razvijao neke oblike obiteljske terapije. Don Jackson bio je i konzultant u Bateson grupi, a ova skupina postala je jedna od vodećih na polju obiteljske terapije. Iako je imao psihoanalitički trening, radio je na interpersonalnim odnosima. U psihijatrijsko nazivlje uvodi pojam "komunikacijska redundancija" da opiše na koji način članovi obitelji razvijaju međusobne odnose. Terapijom se ponavljajući, patološki obrasci ponašanja u obitelji trebaju mijenjati.

Jedan od najznačajnijih i jedan od utemeljitelja obiteljske terapije Ivan Boszormenyi Nagy započeo je svoj rad u Psihijatrijskom institutu u Philadelphiji. Zajedno sa suradnicima razvio je poseban pristup obiteljskoj terapiji zasnovan na multigeneracijskim aspektima. Veliku važnost pridaje ne samo nuklearnoj nego i široj obitelji, koja zbog "nevidljive privrženosti" može imati ulogu u patološkim simptomima. Za obiteljsku terapiju preporuča dva terapeuta. Boszormenyi Nagy i Framo objavili su 1965.g. knjigu "Obiteljska terapija", koja je i danas aktualna po svom sadržaju u ovom području psihijatrije i psihoterapije.

Murray Bowen (1913-1990), rodom iz Tennesseeja, razvio je koncept shizofrenije kojoj su za razvoj potrebne tri generacije. Nezrelo dijete podložno je razviti shizofreni proces u nastojanju da se prilagodi zahtjevima odrastanja. Svoj rad započeo je šezdesetih s obiteljima koja su imala problematičnu djecu. Do tada je uobičajeni rad na obiteljskoj terapiji bio s obiteljima sa psihotičnim bolesnicima, a ovim je okrenuta nova stranica i ušlo se u novo veliko područje teorije i prakse. Murray smatra da je osnovni cilj terapije promjena obiteljskih odnosa koje nastojanjem svih članova obitelji i terapeuta treba promijeniti. Obiteljska disfunkcionalnost dovela je do psihičkog poremećaja jednog člana, što je potrebno ispraviti. On uvodi pojam nediferencirane ego mase, promatrajući članove obitelji s patologijom. Ti članovi nemaju osobni identitet. Osobnu emocionalnu krizu povezao je s krizom obitelji iz koje je potekao te je pokušao objasniti rezultatom procesa triangulacije.

Nakon razvoja i uspona u SAD-u, obiteljska terapija zauzima sve značajnije mjesto i u Europi, osobito u Engleskoj, gdje ima autentične početke, ali i u drugim državama. Početkom šezdesetih obiteljska terapija se provodi u većini europskih zemalja.

R. Laing, jedan od najznačajnijih psihijatarata (antipsihijatarata) i filozofa, zajedno s A. Estersonom objavljuje 1964. knjigu "Zdravlje, ludilo, obitelj" u kojoj psihoza gubi individualni karakter i postaje značajka obitelji. Obitelj je patogeni čimbenik, a simptomi poremećaja postaju smisleni s gledišta njihova obiteljskog okruženja. Psihički poremećaj vuče korijene iz obitelji i stoga je potrebno liječiti cijelu obitelj. U takvim obiteljima prisutna je paradoksalna komunikacija koja se sastoji od tri značajke (faze).

Prva je ta da poruka koja se upućuje osobi donosi sljedeće značenje: Ne čini to jer ću te kazniti; dakle, porukom se kažnjava određeno "nepoželjno" ponašanje, tj. iznosi se uskraćivanje ljubavi. Druga značajka poruke ima prikriveno značenje, a glasi: Nemoj to smatrati kaznom, tj. ja te ne kažnjavam i ne uskraćujem ti ljubav. Pri tome onaj koji prima takvu kontradiktornu poruku, a to je obično dijete, ne može ostati ravnodušan pa na paradoksalan (patološki) način reagira. Iz toga slijedi da se djetetu (članu obitelji) daje poruka da će mu se uskratiti ljubav ako se ne ponaša po uputama. Kako dijete (žrtva) ne može pobjeći iz obitelji, počinje se ponašati na kontradiktoran (patološki) način i postaje psihotično (treća faza).

U klinici Tavistock u Londonu, koja je osnovana kasnih 1940-ih, Henry Dicks sredinom šezdesetih započeo je rad s parovima koji su imali poteškoća u međusobnim odnosima.

Krajem šezdesetih u razvoju obiteljske terapije jedna od najvažnijih i najutjecajnijih svakako je Virginia Satir (1916-1988), koja se odvojila od

Dona Jacksona. Njezina prva knjiga "Conjoint Family Therapy" (1964) utjecala je na mnoge obiteljske terapeute širom svijeta. Po osnovnom zvanju bila je socijalna radnica. Širokih pogleda i obrazovanosti, poslije sveučilišna profesorica, talentirana, karizmatska osoba dala je značajan doprinos razvoju obiteljske terapije. Bila je zainteresirana za razvoj osobnosti svakog pojedinca unutar obitelji i psihodinamske odnose koji stoje iza ponašanja. Njezina djela "Peoplemaking" (1972) i "The New Peoplemaking" (1988) govore o osobnom putu za rješavanje problema na pozitivan način. Osim što je predavala i pisala, Virginia Satir osnovala je obrazovnu organizaciju Avanta Network za pomoć osobama različitih struka čiji je cilj pomoći ljudima da steknu sposobnost da promijene sebe i svoje odnose s drugima. Avanta je danas međunarodna organizacija u 18 zemalja.

Salvador Minuchin, rodom Argentinac, psihoanalitički orijentiran psihijatar, šezdesetih godina dvadesetog stoljeća započeo je terapijski rad s maloljetnim delinkventima u Wiltwyck školi za dječake u New Yorku. Delinkventi su potjecali pretežno iz siromašnih i neobrazovanih gradskih obitelji, zbog čega je počeo s njima raditi grupne terapije. Svoj rad objavio je u knjizi "Obitelj bijede" (1967). Ova škola postala je jedan od najpoznatijih centara obiteljske terapije označen kao strukturalni model, a Minuchin sedamdesetih postaje jedan od vodećih svjetskih obiteljskih terapeuta. Strukturalni terapeuti proučavali su kako dijelovi (subsustavi) obitelji djeluju kao cjelina i kakve su granice između obitelji i okoline. Patološki strukturirani dijelovi obitelji (članovi) ne mogu na zadovoljavajući način funkcionirati jer ne postoje jasne granice između članova, osobito između roditelja i djece. U praksi je koristio screen i videozapise održanih seansi terapije, koje bi više puta svi članovi tima promatrali i analizirali. Minuchin proučava i psihosomatske bolesti uzrokovane poremećenim obiteljskim odnosima, osobito sve češću anoreksiju. Godine 1980. Minuchin objavljuje knjigu "Obiteljski kaleidoskop", koja opisuje različite psihoterapijske pristupe obitelji.

Sedamdesetih godina obiteljska terapija bila je opće prihvaćena terapija koja se sve više primjenjivala širom svijeta, a ne samo u SAD-u, gdje je začeta. Svoj rad obiteljski terapeuti proširili su ne samo na psihotične bolesnike, delinkvente nego i na sve druge poremećaje na čiji su nastanak utjecaj mogli imati poremećeni međuobiteljski odnosi.

Godine 1977. Peggy Papp, jedna od vodećih suvremenih obiteljskih terapeutkinja u SAD-u, New York, objavljuje knjigu "Obiteljska terapija", koja promovira nove obiteljske terapeute s opisom terapija različitih pristupa korištenih od različitih obiteljskih terapeuta. Njezino najnovije djelo, "Couple on the Fault Line", govori o vjerovanjima i mitovima koji utječu na međusobne odnose.

Sredinom sedamdesetih Jay Haley zajedno sa suprugom Cloe Madanes, nakon što je nekoliko godina proveo u Philadelphia Child Guidance Clinic kod Minuchina, osniva Georgetown obiteljski centar, jedan od vodećih centara obiteljske terapije. Wynne, koji radi pretežno sa shizofrenim bolesnicima i njihovim obiteljima, osniva istraživačku skupinu na Sveučilištu Rochester kasnih sedamdesetih. Zdravi obrasci komunikacije u obiteljima mogu spriječiti ozbiljnu psihopatologiju i stvoriti zdravo funkcioniranje u djece. Poremećeni obiteljski odnosi, suprotno tome, dovode do patoloških stanja u djece. Ipak, on ističe relativnu neosjetljivost neke djece. Smatra da je hijerarhija u obitelji nužna za normalno funkcioniranje te, ako se ona poremeti, dolazi do konfuzije i kaosa.

U Kanadi su Epstein i suradnici osnovali Odjel psihijatrije na McMaster sveučilištu, Hamilton, Ontario, poznati centar poduke i prakse obiteljske terapije. Sa suradnicima je razvio Family category schema, McMaster model obiteljske terapije.

Sedamdesetih godina prošlog stoljeća obiteljska terapija značajno se razvija i u Italiji. U Milanu 1967.g. Mara Selvini Palazzoli osniva Institut za studiju obitelji, psihoanalitičke orijentacije, poslije poznat pod nazivom Milanska grupa (Gianfranco Cecchin, Guilanta Prata, Luigi Boscolo). Razvijali su se pod utjecajem Gregora Batesona i drugih terapeuta iz Palo Alta. Ova terapija obilježena je obiteljskim pozivom za pomoć, ali i njihovim odbijanjem pomoći, odnosno promjene (obitelj traži terapijsku pomoć, ali je na kraju odbija jer ne želi promjenu). Grupa predlaže izraz "obitelji u shizofrenoj promjeni" za obitelji koje traže pomoć, ali je ustvari odbijaju, tj. odbijaju promjene unutar sebe (djelo "Paradoks i kontraparadoks", Palazzoli i suradnici, 1975.). Među većim doprinosima Milanske grupe su cirkularni intervju i stalna pitanja upućena jednom članu obitelji o tome kako funkcionira odnos druga dva člana. Kako bi se patološki simptom što bolje povezao s funkcioniranjem obitelji, njihova terapija je strogo strukturirana i sastoji se od pet dijelova: razgovora prije terapije, intervjuja, razgovora tijekom terapije, intervencije i razgovora nakon terapije.

1974. Maurizio Andolfi osnovao je u Rimu Talijansko društvo za obiteljsku terapiju.

Pedesetih i šezdesetih godina u Velikoj Britaniji razvoj obiteljske terapije ide gotovo istovremeno s razvojem u SAD-u. Robyne Skynner, dinamički orijentiran psihoterapeut, započinje rad s obiteljima i grupama te postaje jedan od pionira obiteljske terapije u Engleskoj. John Howells, drugo značajno ime obiteljske terapije u Engleskoj, ispočetka dječji psihoterapeut, zatim obiteljski, osnovao je u Ipswichu Institut za obiteljsku

psihijatriju. On svoju struku naziva obiteljskom psihijatrijom, a ne obiteljskom terapijom. Treći značajni obiteljski terapeut u Velikoj Britaniji bio je Milton Erickson, koji je u terapijskoj praksi koristio hipnozu. Jay Byng-Haley je 1973. o njegovoj impresivnoj tehnici napisao knjigu "Psihijatrijske tehnike Milтона Ericksona". Tradicionalna psihodinamska psihoterapija pomaže riješiti intrapsihičke konflikte, a obiteljska terapija pomaže članovima obitelji da uredi svoje odnose na drugačiji način. Godine 1985. Haley izdaje drugo djelo o Miltonu Ericksonu pod naslovom: "Razgovor s Miltonom Ericksonom", koje sadržava transkripte njihovih stvarnih razgovora. Godine 1976. Sue Walrond Skynner objavljuje "Jedno tijelo – odvojene osobe" te u Cardiffu osniva Obiteljski institut. Godine 1979. objavljuje knjigu "Obiteljska i bračna psihoterapija", koja sadržava radove jedanaestero britanskih obiteljskih terapeuta te daje pregled obiteljske terapije u Velikoj Britaniji.

U Njemačkoj sedamdesetih godina obiteljska terapija razvija se pod utjecajem američkih psihoterapeuta Ackermana, Satir, Minuchina, Whitakera i Palo Alto grupe. Počeci su vezani za imena Helma Stierlina (Heidelberg), Waltera Tomana i Jürgena Hargensa, koji započinju rad s grupama, osnivaju institute i udruge za obiteljsku terapiju i objavljuju brojne publikacije s ovom tematikom.

Počeci obiteljske terapije u Hrvatskoj vezani su za dr. Nedu Bućan, koja započinje svoj pionirski rad na ovim područjima kada se početkom sedamdesetih vratila iz SAD-a, iz Nacionalnog instituta za mentalno zdravlje u Bethesda kraj Washingtona, i Palo Alta, gdje je boravila u višegodišnjoj studiji. Neda Bućan u suradnji sa svojim suprugom Aleksandrom Maletićem (oboje psihijatri s psihoanalitičkom izobrazbom), započela je edukaciju iz obiteljske psihoterapije koju je završilo nekoliko generacija polaznika. Među njima su se naknadno izdvojili novi edukatori, prof. dr. Staniša Nikolić i prof. dr. Vesna Vidović, koji su se angažirali, uz svoje suradnike, na daljnjoj izobrazbi novih kadrova za taj oblik psihoterapije.

Nekako u to vrijeme, dr. Pavao Brajša, psihijatar i psihoterapeut, uvodi u Varaždinu obiteljsku terapiju u zaštitu mentalnog zdravlja djece i adolescenata.

Godine 1982. Steve de Shazer (1940-2005) objavljuje "Obrasce kratke obiteljske terapije", a opisuje rad na kratkoj obiteljskoj terapiji u Milwaukee centru te je označava kao mješavinu kliničkih postupaka Milтона Ericksona i Batesonove teorije promjene. U toj terapiji jedan član terapeutskog tima (vođa) odlazi s obitelji u sobu za terapiju, a drugi članovi tima su promatrači iza skriva. Vođa i promatrači zajedno dogovaraju intervencije.

Osamdesetih godina pojavljuju se i različite kratke obiteljske terapije koje imaju transgeneracijsko obilježje, a koriste se u obiteljskoj medicini za terapiju djece i adolescenata te za pomoć obiteljima alkoholičara i drugih ovisnika.

Razvoj obiteljske terapije danas obuhvaća cijeli niz pravaca koji se u mnogim segmentima isprepleću, a ipak imaju određene specifičnosti. Hoffman L (1984) izdvaja pet imena obiteljske terapije koji imaju posebno mjesto, a to su Virginia Satir, Nathan Ackerman, Milton Erickson, Don Jackson i Paul Whitaker, a ostale grupira u pet pravaca, i to:

1. Povijesno orijentiranu metodu obiteljske terapije koja je psihoanalitički usmjerena, a čiji su najpoznatiji predstavnici: M. Bowen, I. Boszormenyi-Nagy i H. Stierlin;
2. Ekološki pravac obiteljske terapije: B. Montalvo, D. Langsley, D. Kalan i drugi;
3. Strukturalnu obiteljsku terapiju (S. Minuchin);
4. Strategijsku obiteljsku terapiju (J. Haley);
5. Sistemsku obiteljsku terapiju (M. Selvini-Palazzoli).

Kao i sve uže struke unutar medicine i psihijatrije, i obiteljski terapeuti osnivaju udruge zbog potreba stalne suradnje. U kolijevci obiteljske terapije, u SAD-u, već pedesetih godina 20. stoljeća formira se udruga obiteljskih terapeuta, a osamdesetih European family Therapy Association (EFTA). Nakon međunarodne konferencije obiteljskih terapeuta, održane u Pragu 1987. na inicijativu dr. Petera Bosa, osniva se Međunarodna udruga obiteljske terapije (International Family Therapy Association, IFTA) pod čijim se pokroviteljstvom svake godine održava međunarodna konferencija.

Kronologija važnih događaja u obiteljskoj terapiji

1946. Murray Bowen (1913-1990) neposredno nakon II. svjetskog rata u kojem je sudjelovao kao liječnik započinje raditi na Menninger klinici u Kansasu kao psihijatar i psihoterapeut, a Carl Whitaker (1924-2007) započinje svoj rad na Sveučilištu Emory u Atlanti.
1948. Carl Whitaker održava konferenciju o shizofreniji koju etiološki veže za poremećene obiteljske odnose.
1950. Gregory Bateson (1904-1980) jedan od pionira obiteljske terapije počinje svoj rad u Palo Altu.

1951. Jurgen Ruesch i Gregory Bateson izdaju knjigu *Communication: The Social Matrix of Society*, u kojoj postavljaju temelje komunikologije.
Murray Bowen započinje proučavati odnos shizofrene djece i njihovih majki kao uzročno-posljedičnu povezanost tih odnosa i shizofrenije..
1952. Gregory Bateson započinje veliku studiju o komunikaciji u Palo Altu.
1954. Gregory Bateson nastavlja istraživanje o shizofrenoj komunikaciji, a Murray Bowen postaje prvi direktor Obiteljskog odjela Nacionalnog instituta za mentalno zdravlje u SAD-u.
1957. Donald Jackson (1920-1968) razvija koncept obiteljske homeostaze.
Nathan Ackerman (1908-1971) osniva Family mental health clinic u New Yorku.
Boszormenyi-Nagy Ivan (1920-2007) otvara Family Therapy Department u Philadelphiji.
Nathan Ackerman izdaje knjigu *The psychodynamics of family life Diagnosis and treatment of family relationships*.
1959. Don Jackson osniva Institut za istraživanje mentalnog zdravlja.
1961. Ackerman i Jackson u New Yorku počinju izdavati časopis Family Process do danas najutjecajniji časopis iz područja obiteljske terapije.
John Elderkin Bell izdaje knjigu *Family group therapy*.
1963. Jay Haley (1923) izdaje knjigu *Strategies of psychotherapy*. Jedan je od dominantnih figura u grupi Palo Alto. Razvio komunikacijski model i strategiju kratke obiteljske terapije s ciljem što boljeg socijalnog funkcioniranja shizofrenog bolesnika.
1964. Virginia Satir (1916-1988) izdaje knjigu *Conjoint Family Therapy*.
1965. Nathan Ackerman osniva Obiteljski institut koji se nakon njegove smrti 1971. preimenuje u Ackerman Institute.
Salvador Minuchin (1921) jedan od najvećih obiteljskih terapeuta postaje direktor Philadelphia Child Guidance Clinic. Razvija terapijsku tehniku nazvanu strukturalna obiteljska terapija.
1967. Mara Selvini Palazzoli u Milanu osniva Institut za studiju obitelji, psihoanalitičke orijentacije, kasnije poznat pod nazivom Milanska grupa (Gianfranco Cecchin, Guilanta Prata, Luigi Boscolo).
Dr. Neda Bućan odlazi na SAD na edukaciju iz obiteljske terapije.

1971. Dr. Neda Bućan vraća se iz SADa te započinje svoj pionirski rad iz obiteljske terapije u Hrvatskoj u Centru za mentalno zdravlje KBC rebro, danas Klinici za psihološku medicinu. Umire Nathan Ackerman.
1973. Philip Guerin učenik M. Bowena u New Rochellu (New York) osniva Center for family learning u kojem se provodi jedna od najučinkovitijih obiteljskih terapija.
1974. Salvador Minuchin izdaje knjigu *Families and Family Therapy*.
1976. Jay Haley izdaje knjigu *Problem – Solving Therapy*.
1977. Osniva se Obiteljski institut Westchesteru (New York), gdje se vode treninzi za obiteljske terapeute.
1978. Mara Selvini Palazzoli (1916-1999) sa suradnicima izdaje knjigu *Paradox i kontraparadox*.
1980. Umire M. Erickson (r.1901) i G. Bateson (r. 1904).
1981. Lynn Hoffman izdaje knjigu *The Foundation of Family Therapy*.
1985. Steve de Shazer (1940-2005) izdaje knjigu *Keys to Solution in Brief Therapy*.
1988. U Hrvatskoj prof. dr. Staniša Nikolić i prof. dr. Vesna Vidović osnivaju Udrugu za obiteljsku terapiju čiji je dugogodišnji predsjednik bio prof. Nikolić.
Kerr i Bowen izdaju knjigu *Family evaluation*.
Umire Virginija Satir.
1990. Umire Murray Bowen.
1992. Monica McGoldric u New Jersey osniva Multikulturalni obiteljski institut.
1995. Umiru Carl Whitaker i John Weakland. Jay Haley i Salvador Minuchin odlaze u mirovinu.
2007. Umire Boszormenyi-Nagy Ivan.

LITERATURA

- Ackerman, N. (1958). *The Psychodynamics of Family Life*. New York: Basic Books.
- Ackerman, N. (1961). *Exploring the Base for Family Therapy*, Papers. Michigan University: Family Service Association of America.
- Barker, P. (1992). *Basic Family Therapy*. 3rd Edition. London: Oxford Blackwell Scientific Publication.
- Becvar, D.S., Becvar, R.J. (1996). *Family Therapy: A systemic integration*. Boston: Allyn and Bacon.
- Boszormenyi, J., Framo, J.L. (1965). *Intensive Family Therapy*. Theoretical and Practical Aspects. New York: Harper and Row.
- Jackson, D. (1968). *Communication, Family and Marriage*. Palo Alto: Science and Behavior Books.
- Jacobson, N.S., Gurman, A.S. (1996). *Clinical Handbook of Couple Therapy*. New York: The Guildford Press.
- Kaslow F.W. (2004). History of Family Therapy: Evaluation Outside of the U.S. *Journal of Family Psychotherapy*, 14, 11-20.
- Kaslow, F.M., Jeffrey J., Magnavita J., Paterson, T., Massay, R. Massay, S.D. (2002). *Comprehensive Handbook of Psychotherapy*. New York: Baker and Taylor.
- Kaslow, W. (2004). Family Therapy Around the World. *Journal of Family Psychotherapy*, 15, 1-2.
- Midelfort, C.F. (1957). *The family psychotherapy*. New York: Viking Press.
- Nikolić, S., Stierlin, H., Telfener, V., Vidović, V., Eiguer, A., Lamaire, J.M., Nicolo-Corigliano, A.M., Kušmić, E., Bučholz, M.B., Čiček, M., Rudan, V., Faria, S., Despret, V., Borovečki, Ž. (1996). *Osnove obiteljske terapije*. Zagreb: Medicinska naklada.